

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารและความสัมพันธ์ในครอบครัว กับทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของวัยรุ่น นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยต่างๆ จากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา ดังนี้ คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
2. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Family Cohesion)
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว(Family Communication Patterns)
4. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
5. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตและกฎหมายที่อยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้ความรักและเอาใจใส่กัน มีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคงหรือไม่กระชับ สันคลอน หรือร้าวรอน แต่ยังไม่ถึงแตกแยก ก็ยังนับว่าเป็นครอบครัวอยู่ (สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524)

ลักษณะครอบครัวไทย

ไพฑูริย์ เครือแก้วฯ ได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวไทยในสังคมชนบท หรือในสังคมดั้งเดิมสรุปได้ดังนี้ คือ

- เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ครอบครัวประเภทนี้ นอกจากจะมี บิดา มารดา และลูกๆ แล้ว ยังมีคนอื่นๆ มารวมอยู่ด้วย ซึ่งมักจะได้แก่ญาติพี่น้องของคู่สมรสเอง

นอกจากนั้นเดิมมีความนิยมกันว่า ชายคนหนึ่งมักมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน จึงเป็นหน้าที่ของชายที่จะต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดูบุตรธิดาที่เกิดจากภรรยาเหล่านั้น ตลอดจนคนในครอบครัวของตนทั้งหมดโดยทั่วถึงกัน และประเพณีเช่นนี้ไม่นิยมปฏิบัติกันแล้วในปัจจุบัน

- ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง (Patriarchal family) เป็นหน้าที่ของบิดาที่จะให้ความคุ้มครองป้องกัน และให้การอุปการะทางเศรษฐกิจแก่ผู้ที่อยู่ในครอบครัว มีสิทธิและอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ การจัดทรัพย์สินและเงินทองต่างๆ ภายในครอบครัวถือว่าเป็นอำนาจของบิดา รวมทั้งการสืบสกุลของบิดาด้วย

- เคารพเชื่อฟังกันตามลำดับอาวุโส (Seniority) ประเพณีไทยถือเรื่องอาวุโสเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้มีอาวุโสน้อยกว่าถึงเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโสมากกว่า ตามระบบนี้ทำให้คนไทยไม่มีความคิดริเริ่ม (Creative thinking) ทั้งนี้เนื่องจากเราไม่ส่งเสริมกันมาแต่บรรพบุรุษแล้ว ฉะนั้นคนในสังคมระบบนี้จึงมักไม่กระฉับกระเฉง (active) มักจะเชื่องช้าและมักจะไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ

- ความผูกพันทางสายโลหิตมีมาก ชาวไทยมักมีความผูกพันทางสายโลหิต เห็นได้จากการจัดระบบความเป็นอยู่ในครอบครัว แม้จะย้ายครอบครัวก็มักจะย้ายไปด้วยกันทั้งหมด หรือมักตามไปอยู่ด้วยระยะหนึ่ง ตามระบบนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวตั้งแต่เกิดจนตาย ตามระบบนี้จึงทำให้ระบบสังคมไทยไม่จำเป็นต้องมีสถานสงเคราะห์คนชรา เช่น ประเทศตะวันตก

ไพฑูริย์ ได้พูดถึงสังคมครอบครัวไทยให้ความรักแก่สมาชิกในครอบครัวในด้านต่างๆ ดังนี้

- Conjugal love คือ ความรักและความเคารพระหว่างสามีภรรยา
- Parental love คือ ความรักของบิดาและมารดา
- Filial love คือ ความรักและความกตัญญูรู้คุณ คนเฒ่า คนแก่ ผู้เคยอุปการะ

- เด็กเป็นที่รวมความสนใจของครอบครัว นั่นคือ การให้ความปลอดภัยแก่เด็กจนสามารถเติบโตเลี้ยงตัวเองได้ นั่นคือ บิดามารดาทุกคนจะยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้ลูกๆ ทุกคนมีความสุข และส่งเสียลูกๆ ให้ได้มีการศึกษาตามอัธยาศัยของตน

การเอาใจใส่ต่อเด็กมากเกินไป อาจทำให้เกิดผลเสียแก่เด็กได้คือ

ก. ทำให้เด็กไม่รู้จักโต และเอาตัวไม่รอดเมื่อขาดผู้ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือ อันเป็นเหตุทำให้ขาดความรับผิดชอบ (Irresponsibility) ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมสายนี้

ข. ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self - Confidence) ข้อนี้อาจเกิดจากความเคยชินที่มีคนคอยช่วยเหลือตลอดมาก็ได้

ลักษณะครอบครัวไทยสมัยใหม่

ครอบครัวระบบนี้เป็นครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมเมืองซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของสังคม ซึ่งพอประมวลผลได้เท่าที่มีปรากฏในสังคมสมัยใหม่ของไทย ฉะนั้นครอบครัวไทยสมัยใหม่ จึงมีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. เป็นครอบครัวสมัยใหม่ (Modern Family) ซึ่งแยกออกมาจากระบบครอบครัวขยาย (Extended family) ไปสู่สภาพครอบครัวเล็ก (Nuclear family) ซึ่งเป็นไปตามความเจริญของระบบสังคม

2. ความผูกพันระหว่างสมาชิกของครอบครัวเสื่อมคลายลง ทั้งนี้เนื่องจากความสัมพันธ์แบบประมุขมีระหว่างสมาชิกของครอบครัวระบบนี้ จะลดความสำคัญลง เนื่องจากความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกของครอบครัวต่างห่างเหินกันโดยอิทธิพลทางเศรษฐกิจ นั่นคือ สมาชิกครอบครัวต่างต้องไปประกอบธุรกิจการงานภายนอกบ้านมากขึ้น อันทำให้ความใกล้ชิดภายในครอบครัวระหว่างบิดามารดา บุตรธิดา ซึ่งเป็นสมาชิกครอบครัวห่างเหินไป

3. สมาชิกภายในครอบครัวมีอิสระมากขึ้น โดยหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเศรษฐกิจภายในครอบครัวเป็นไปในลักษณะสหกรณ์ คือ ต่างคนต่างเป็นแหล่งทรัพยากร และต่างช่วยกันหามาจุนเจือครอบครัว และมีผลประโยชน์ในทรัพย์สินที่หามาได้ร่วมกัน

4. นิยมความสะดวกสบายต่างๆ มาสนองความต้องการดำรงชีพ จึงต้องหาสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาบำรุงครอบครัว อันเป็นเหตุทำให้สมาชิกของครอบครัวไม่ค่อยได้พึ่งพาอาศัยกัน เลยดูเป็นหมดความสำคัญลงไป และยังถือว่าเป็นค่านิยมทางสังคมอีกด้วย และข้อนี้เอง ทำให้ครอบครัวเป็นตัวของตัวเอง จนขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

5. มีการไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำรงชีพในสังคมอุตสาหกรรมมักคำนึงถึงค่านิยมทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมเอกัตภาพทางบุคคลมากขึ้น อันถือเป็นอิสระในการประกอบอาชีพด้วย

6. มีองค์การและสถาบันต่างๆ เช่น ทางศาสนา สมาคม เป็นต้น มาทำหน้าที่ทางสังคมแทนครอบครัว เช่น การศึกษา การจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถจัดบริการแก่สมาชิกครอบครัวตนเองได้จึงจำเป็นต้องอาศัยสถาบันและองค์การต่างๆ จัดบริการให้

7. เนื่องจากการดำรงชีพต้องคร่ำครีดยู่กับการประกอบอาชีพ ดัชนีประกอบกิจประจำวัน เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกครอบครัว โอกาสที่จะสังสรรค์กับสมาชิกครอบครัวไม่ค่อยมี สุขภาพจิตของคนในสังคมประเภทนี้มักเสื่อมโทรมลงไป จึงจำเป็นต้องพึ่งสถานเริงรมย์ต่างๆ อันจัดเป็นสันทนาการ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างหนึ่ง เช่น สถานมหรสพ สถานพักผ่อนนอกบ้าน เป็นต้น

8. ครอบครัวประเภทนี้ สมาชิกมักให้ความสนใจงานสังคมนอกบ้านมากกว่าในบ้าน แม้กระทั่งแม่บ้านซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัวโดยตรงก็เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการเปลี่ยนการพบปะสังสรรค์ (interaction) กับสังคมอื่น แต่อย่างไรก็ดี ระบบนี้มักปรากฏสำหรับแม่บ้านผู้ต้องสัมพันธ์กับสังคมอื่นเท่านั้น

9. ลดค่านิยมทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี อันเป็นพฤติกรรมสำหรับสังคมสมัยดั้งเดิมลง เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ทั้งนี้เพราะสามารถช่วยตัวเองได้ดีขึ้น และมองเห็นความเป็นไปต่างๆ ของสังคมได้ดีขึ้น จึงทำให้ลดความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณีลง โดยหันไปสร้างสมความเป็นโลกีย์วิสัย (Secularisation) มากขึ้น (บุญถิ่น อัตถากร, 2509)

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Family Cohesion)

ครอบครัวเปรียบเสมือนเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งมาอยู่ด้วยกัน มีความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และระหว่างคุณลักษณะของสมาชิกที่มาอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวโดยทั่วไปหมายความว่าถึง พ่อแม่และลูกเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่และลูกจึงเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของครอบครัวและเชื่อมโยงกันเป็นระบบด้วยสัมพันธภาพ ซึ่งก็คือ การปฏิสัมพันธ์หรือการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลในครอบครัวนั่นเอง (Schiamberg, 1988, p.313 อ้างถึงใน นวรัตน์ ศรีวิญเพชร, 2539 : 13)

ความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาท คือ สมาชิกที่มามีความสัมพันธ์กันนั้นไม่มีโอกาสเลือกที่จะสัมพันธ์กัน เมื่อลูกคลอดออกมาจะต้องเกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างพ่อแม่ลูกซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตาม บุคคลโดยทั่วไปยังมองความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (Close Relationship) โดยพิจารณาจากระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (Intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (Intimacy) ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (Commitment)

โอลสัน (Olson) และคณะได้ให้ความหมาย "ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Family Cohesion)" ไว้ว่า เป็นความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวที่มีให้กับอีกคนหนึ่งและระดับ

ด้วยตนเอง และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้ง การไม่บังคับให้สมาชิกในครอบครัวทำตามอำเภอใจของตนเอง ควรจะเคารพสิทธิในเรื่องส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว

3. ขอบเขตความสัมพันธ์ (Boundaries) พ่อแม่ควรมีความยืดหยุ่นให้แก่เด็กและ เยาวชน ในหลายๆ เรื่องที่เห็นว่าสมควร เช่น การอนุญาตในการเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคบเพื่อนที่ หลากหลายประเภท หรือเปิดรับค่านิยม ความคิดใหม่ผ่านสื่อหรือบุคคลอื่นๆ ตลอดจนสมาชิกใน ครอบครัวควรที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของกันและกัน

4. การใช้เวลาอยู่ร่วมกัน (Time) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรที่จะมีเวลาอยู่ร่วมกัน หรือ การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกันในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง รวมทั้งมี โอกาสพูดคุยกัน หรือไปจับจ่ายซื้อของร่วมกัน

5. พื้นที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (Space) สามารถให้ความหมายได้ 2 กรณี คือ พื้นที่ทั้งทาง กายภาพและจิตวิทยา พื้นที่ทางกายภาพ หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรจะเคารพในสิทธิ ของกัน และกันในการมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัวของตนเอง ส่วนพื้นที่ทางจิตวิทยา หมายถึง พ่อแม่และลูก ควรมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการสัมผัสสออดรัด เช่น การโอบรัด เกี้ยวแขน หรือหอมแก้มกันใน ครอบครัว เพื่อเป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติ

6. ความเป็นเพื่อน (Friends) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ พ่อแม่และลูกควรที่จะมี ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความเชื่อใจกัน พุดจาให้ความเป็นกันเองเปิดเผย ให้ความสนิทสนม คุ่นเคย และการให้คำแนะนำ

7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การร่วมพิจารณาปัญหาของ ครอบครัวร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ในครอบครัว

8. ความสนใจ (Interest) ได้แก่ ความสนใจในการทำกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน หรือ มีความสนใจในเรื่องต่างๆ ร่วมกัน ตลอดจนให้ความสนใจในกิจกรรม หรือความชอบของอีกฝ่ายหนึ่ง

9. การพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) หมายถึง การที่พ่อแม่ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการ พักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง เช่น การท่องเที่ยวต่างจังหวัด การเล่นกีฬา การออกไปบันเทิงนอกบ้าน การชมวิดีโอหรือภาพยนตร์และการทำงานอดิเรกด้วยกัน ทั้งนี้ เพื่อความสดชื่นแข็งแรงและมี สุขภาพจิตที่ดี

จะเห็นได้ว่าตัวชี้วัดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของโอลสัน (Olson) สอดคล้องกับแนวคิด ลักษณะครอบครัวที่ทุกคนต้องการโดยนิโคลาส (Nicolas, 1983 : 27-28) ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของ ครอบครัวที่มีคุณภาพไว้ 6 ประการ คือ

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว หมายถึง ความพึงพอใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว ซึ่งควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดแจ้ง เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึกแสดงการกระทำว่ามีความพึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน

นอกจากนี้ การตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกันก็เปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย แนวคิดในข้อนี้ของนิโคลาสได้สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสัน ในส่วนของความผูกพันทางอารมณ์

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกันและเป็นกิจกรรมที่ทุกคนมีความพอใจที่จะทำร่วมกัน มิใช่เพราะการบังคับหรือโดยบังเอิญ จะช่วยพัฒนาให้สัมพันธภาพภายในครอบครัวมีความอบอุ่นมั่นคงยิ่งขึ้น แนวคิดในข้อนี้ของนิโคลาสได้สอดคล้องกับการใช้เวลาและการพักผ่อนหย่อนใจตามทฤษฎีของโอลสัน

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีพันธะดังกล่าวนี้อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุขและมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง ซึ่งได้สอดคล้องกับความผูกพันทางอารมณ์และขอบเขตความสัมพันธ์ตามทฤษฎีของโอลสัน

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี ครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีมาก โดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวกันโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ หรือ ไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัวโดยอาศัยบุคคลที่สามหรือบุคคลนอกครอบครัวเป็นสื่อ โดยแนวคิดข้อนี้ของนิโคลาสได้สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสันในเรื่องความเป็นเพื่อน และการตัดสินใจ

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า คุณลักษณะข้อนี้พบในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน เช่น ไปเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์หรือเข้าวัดฟังเทศน์ร่วมกัน ในหลายครอบครัวอาจจะมีส่วนจัดตั้งองค์การทางศาสนา เช่น สร้างวัดหรือเป็นธุระให้กับกิจกรรมของศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนา ทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นสูง ระวังความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวม โดยได้สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสัน ในเรื่องขอบเขตความสัมพันธ์และความสนใจ

6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ปัญหา หรือ ภู่อสถานการณ์ที่วิกฤตนั้นให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิม

ได้ ทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้ปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาได้ดี ในที่สุด ซึ่งตรงกับแนวคิดของโอลสันในเรื่องการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตาม ฟิชเชอร์ (Fisher) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวถือเป็นสัมพันธ์ ภาพแบบใกล้ชิด (Close Relationship) โดยพิจารณาจาก ระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (Intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (Intimacy) ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) และการเข้าไป เกี่ยวข้องกัน (Commitment) (Fisher, 1987 : 247 อ้างถึงใน นวรัตน์ ศรีรัญเพชร, 2539 : 13)

นอกจากนี้ สตินเนท (Stinnett) และเดอเฟรน (DeFrain) ได้ทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง 3,500 ครอบครัว พบว่าสมาชิกในครอบครัวได้มีคุณลักษณะร่วมกัน 6 ประการ ในการสร้างครอบครัวอย่างมี คุณภาพ โดยได้แบ่งคุณลักษณะทั้ง 6 ประการเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่สร้างความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว ได้แก่ การชื่นชมยินดี การมีพันธะร่วมกันและการใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ส่วนกรณีที่สร้างการ ปรับตัวนั้น ได้แก่ การสื่อสารระหว่างกันและการมีศรัทธาแรงกล้าในศาสนา และความสามารถที่ จัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว (Stinnett and DeFrain, 1985 อ้างถึงใน Day, Gilbert, Settles, Burr, 1995 : 132)

จะเห็นได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของนิโคลาส(1983) ฟิชเชอร์(1987) สติ นเนทและเดอเฟรน(1985) ได้มีส่วนสอดคล้องและคล้ายคลึงกันกับตัวชี้วัด ความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว (Family Cohesion) ทั้ง 9 ตัว ตามทฤษฎีของโอลสัน หากแต่เป็นการวัดในมิติความสัมพันธ์ ภายในครอบครัวที่แยกย่อยกว่า

นอกจากนั้นจากทฤษฎีของโอลสัน (Olson) ที่ได้เสนอตัวชี้วัดทั้ง 9 ตัวแปรนั้น ได้มีผู้ที่ทำการ วิจัยที่ใช้บางตัวแปรที่สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสัน(Olson) มาศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ของ ครอบครัว ดังเช่น กุลวรรณ วิทยาวงศรจิ (2526) กล่าวถึง ความหมายของความสัมพันธ์ในครอบครัว ไว้ว่า ลักษณะพฤติกรรมที่ พ่อ และ/หรือ แม่ ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือ แม่ และพฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการ พักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง

2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วน ร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์ สุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน

4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำและความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธ ข้อเสนอนั้นๆ ข้อคิดเห็นหรือการกระทำต่างๆ ของบุตร

5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรค หรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนดหรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่ค่อยย้ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่ค่อยย้ำเตือนหรือบงการให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคียดวุ่นให้ลูกกระทำการต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มี ความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

นอกจากนี้ ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ (ก่อก่อ สวัสดิ์พานิชย์, 2518 : 166-171) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวไว้ โดยกล่าวว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวจะดีได้บุคคลในครอบครัวจะต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

1. การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว ถ้าสมาชิกของครอบครัวแต่ละคนให้ความสำคัญแก่บทบาทนอกครอบครัวมากกว่าบทบาทในครอบครัว สมาชิกย่อมมีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลง ดังนั้น การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว โดยคิดว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต ทุกคนในครอบครัวรู้จักเสียสละเวลา น้ำใจ และกำลังอย่างอื่นให้แก่ครอบครัวได้มากขึ้น ครอบครัวก็จะมี ความอบอุ่นและเป็นที่พักของสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์

2. การพยายามเข้าใจในทัศนคติของผู้อื่น การจะสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้นได้ จะต้องมองเห็นความจำเป็นของการศึกษาทัศนคติของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีความสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมบางอย่างของลูกที่เป็นวัยรุ่น พ่อแม่ไม่ควรรีบลงความเห็นว่า ลูกของตน ประพฤติตนไม่ถูกต้องในทันทีทันใด ส่วนตัวลูกเองก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรจะมองพ่อแม่ว่าเป็นคนแก่ที่มีความคิดล้าสมัย ควรจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อตน และมีความเห็นอกเห็นใจพ่อแม่ให้มากขึ้น

3. การพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน ถ้าสมาชิกในครอบครัวได้พยายามศึกษา ทัศนคติของผู้อื่นและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตามสมควรแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็จะสามารถร่วมปรึกษาหารือกันได้มากขึ้น การที่ทุกฝ่ายในครอบครัวร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ มีการปรึกษาหารือกันถึง เรื่องที่เป็นปัญหา และเรื่องที่อาจก่อให้เกิดปัญหาจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคีรักใคร่กัน และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆ ลุกลามไปมากขึ้นด้วย

4. การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน การพักผ่อนหย่อนใจด้วยกันจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมกันมากขึ้น วิธีการพักผ่อนหย่อนใจกระทำได้หลายวิธี เช่น การเล่นกีฬา การรับประทานอาหาร

อาหารนอกบ้านร่วมกัน การทัศนอาจร เล่นดนตรี หรือทำงานอดิเรกบางอย่างด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งข้อสำคัญ คือ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องได้รับความสุขจากการพักผ่อนหย่อนใจนั้นด้วย

5. การสร้างความสนิทสนมในครอบครัวด้วยวิธีอื่น นอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันแล้ว ครอบครัวอาจทำความสนิทสนมกันได้ด้วยวิธีอื่นเช่น การไต่ถามและพูดคุยกัน นอกจากจะทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้เรื่องของกันและกันแล้ว จะทำให้เกิดความสนิทสนมกันด้วย

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวให้เกิดขึ้น นอกจากทำได้ด้วยการที่สมาชิกแต่ละคนเรียนรู้วิธีการแสดงออกต่อกันในแบบต่างๆ แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัวอีกด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 24) กล่าวว่า ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ขัดสนย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว และทำให้เกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกันภายในครอบครัวได้

อาจกล่าวสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานขั้นสูงของครอบครัวที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรักความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือห่วงใยอาหารต่อกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัวและเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะบุตรจะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมตามวัยและสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ด้วย

ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารและความสัมพันธ์ในครอบครัวกับทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ใช้ตัวชี้วัดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวตามทฤษฎีของโอลสัน (Olson) โดยเลือกตัวชี้วัดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอย่างมีคุณภาพ คือ ความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional bonding) ขอบเขตความสัมพันธ์ (Boundaries) การใช้เวลาอยู่ร่วมกัน (Time) พื้นที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (Space) ความเป็นเพื่อน (Friends) และ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) มาใช้การศึกษาวิจัยครั้งนี้

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Patterns)

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น สามีภรรยา บิดา-มารดา-ลูก ซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์การสื่อสารในระดับระหว่างบุคคล (สนั่น ปัทมทิน อ่างโน พัทธนี เขยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง, 2531 : 14)

ตามแนวความคิดของ แมคเคลลาด์ และ แชฟฟี (Mcloed & Chaffee) อธิบายว่า รูปแบบการสื่อสารดังกล่าวมี 2 รูปแบบ คือ แบบที่เน้นการดำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามลำดับชั้น (Hierarchical personal relationship) หรือเรียกว่า Socio-Orientation และแบบที่เน้นการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยอิสระเสรี (self expression and free discussion) หรือเรียกว่า Concept-Orientation ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. **ความสัมพันธ์แบบ Socio-Orientation** คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวที่เข้ากันได้ ครอบครัวแบบนี้จะอบรมให้เด็กรักษาความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพ่อแม่และบุคคลอื่นในครอบครัว พ่อแม่จะสนับสนุนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสมาชิกอื่นในครอบครัวและเพื่อนๆ พ่อแม่จะสอนให้ลูกหลีกเลี่ยงการโต้เถียง ความขัดแย้ง เด็กจะต้องรู้จักระงับความโกรธ และยอมจำนนในการถกเถียงปัญหา เพื่อมิให้มีการขัดแย้งหรือความยุ่งยากเกิดขึ้น ครอบครัวแบบนี้จะสอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่

ลักษณะของเด็กที่จะพบในครอบครัวที่เป็น Socio-Orientation คือ

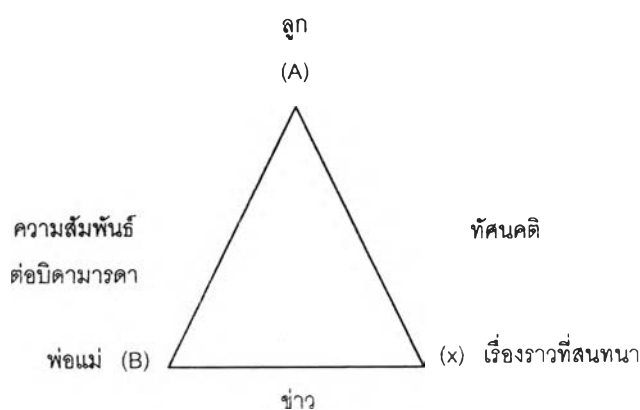
1. เด็กจะมีลักษณะยอมจำนนต่อการยอมรับโดยเฉพาะผู้ใหญ่ ไม่ให้ตอบโต้หรือโต้เถียงผู้ใหญ่กว่าตน และผู้มีประสบการณ์มากกว่า

2. เด็กถูกเรียนรู้ให้หลีกเลี่ยงสถานการณ์จริง โดยถูกสอนว่า หนทางที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงความเดือดร้อน คือ หนีจากสิ่งนั้น เมื่ออยู่ในสังคม ทางเลือกของพวกเขาเมื่อเกิดความขัดแย้งคือ การเปลี่ยนจุดยืนของตนในประเด็นที่เป็นปัญหานั้นไปในทางสนับสนุนผู้อื่น

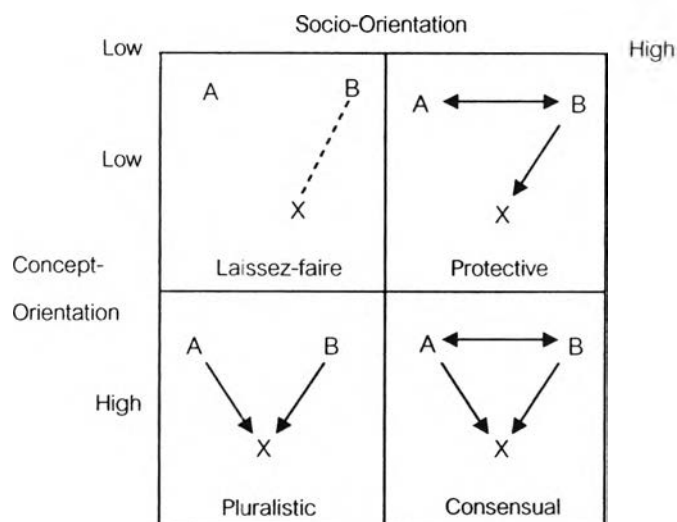
2. **ความสัมพันธ์แบบ Concept-Orientation** จะสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยยึดแนวความคิด ข้อเท็จจริง ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ของเนื้อหาที่สื่อสารเป็นหลัก เด็กจะได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจ ให้รู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาอย่างเปิดเผย รู้จักโต้แย้งผู้อื่นในขณะเดียวกันก็รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็น ความเชื่อของผู้อื่นด้วย พ่อแม่จะสนับสนุนให้ลูกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับบุคคลอื่น รู้จักแสดงความคิดเห็นแม้ความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความขัดแย้งก็ตาม เด็กมักจะร่วมถกเถียงปัญหากับบิดา มารดา หรือผู้อื่นเป็นประจำ และรู้จักประเมินปัญหาอย่างรอบคอบ

แมคเคลลาด์และคณะ (Mcloed, Chaffee and Wackman, 1975) ได้อธิบายว่า ลักษณะของความสัมพันธ์ทั้งสองดังกล่าว แยกต่างหากไม่เกี่ยวโยงกัน คือ socio และ concept-orientation เป็นมิติ (dimension) ที่ไม่ขึ้นต่อกัน การศึกษาในเรื่องนี้เขาอาศัยแบบโครงสร้าง A.-B.-X. Coorientation

ของนิวคอมบ์ (Newcomb, 1960) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่มีโครงสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยม จุดปลายทั้งสามของรูปสามเหลี่ยมแทนบุคคลสองคน คือ A และ B และวัตถุ X ที่อยู่ ในสภาพแวดล้อมร่วมกัน การสื่อสารเป็นกระบวนการซึ่งสนับสนุน ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน จากแบบจำลองดังกล่าวนี้ แมคเคิลลาด์และคณะ ได้นำมาเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก โดยให้สัญลักษณ์ A หมายถึง ลูก B หมายถึง พ่อแม่ และ X หมายถึง เรื่องราวและประเด็นที่สนทนากัน

Socio-Orientation จะเน้นหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่าง A-B ส่วน Concept-Orientation จะเน้นหนักที่ความสัมพันธ์ A-X ความสัมพันธ์แบบ Socio และ Concept-Orientation นี้จะแบ่งแยกการสื่อสารในครอบครัวออกได้เป็น 4 แบบ คือ Laissezfaire, Protective, Pluralistic และ Consensual ดังภาพ

1. Laissez-faire ไม่ได้เน้นหนักถึงความสัมพันธ์ทั้งแบบ socio หรือ concept-orientation เด็กไม่ได้ถูกห้ามว่าจะเถียงผู้ใหญ่ไม่ได้ และขณะเดียวกันก็ไม่มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น

2. Protective เน้นความสัมพันธ์แบบ Socio-Orientation คือ อบรมให้เด็กมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ และรักษาความสามัคคีกลมเกลียวภายในครอบครัว เด็กจะถูกขัดขวางไม่ให้โต้เถียงผู้ใหญ่

3. Pluralistic เน้นความสัมพันธ์แบบ Concept-Orientation คือ สนับสนุนความคิดแปลกใหม่ของเด็ก แม้จะเป็นการขัดแย้งกับผู้ใหญ่ก็ตาม เด็กมีอิสระเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นของตัวเอง และถกเถียงปัญหาต่างๆ ในครอบครัว

4. Consensual เป็นแบบผสมที่ตรงกันข้ามแบบที่ 1 คือ ประนีประนอมระหว่าง Socio และ Concept-Orientation คือ เด็กอาจได้รับการสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็นแต่ไม่ต้องการกระทบกระเทือนถึงความกลมเกลียวในครอบครัว

เอสวารา (Eswara) สนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ทั้ง Socio และ Concept-Orientation ไว้ว่า

- Socio-Orientation เด็กๆ จะได้รับการอบรมให้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ มีความกลมกลืนในสังคม คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ได้เถียงผู้อาวุโสและผู้มีประสบการณ์มากกว่า หลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากมากที่สุด เด็ก

จะได้รับการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและเชื่อฟังแหล่งข่าวมาก และเด็กจะมีความสัมพันธ์กับการควบคุมของพ่อแม่ในเรื่องการแสดงออกทางด้านสังคม ศาสนา การถูกทำโทษในทางบวก

- Concept-Orientation เด็กๆ จะได้รับการเรียนรู้ให้เข้าใจการแสดงออกของบุคคลต่างๆ มีเหตุผลในการโต้เถียงกับผู้อื่น มีการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจด้วยตนเอง สนใจแหล่งข่าวน้อย แต่มีการหาข้อมูลด้านเนื้อหามากกว่า เพื่อการตัดสินใจและทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลกระทบทุกด้าน

นอกจากรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ใช้เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว นักทฤษฎียังได้แบ่งบรรยากาศการเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากครอบครัวดังนี้

1. แบบอิตาเลียน (Authoritarian)

บิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการตั้งเป้าหมายของครอบครัวและกฎเกณฑ์ และให้ทุกคนปฏิบัติตาม มารดารับผิดชอบงานทุกอย่างตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูบุตร การตัดสินใจในครอบครัวเป็นหน้าที่ของบิดาหรือทั้งบิดามารดาเท่านั้น บุตรไม่มีส่วนออกเสียงด้วย ความต้องการของบุตรไม่ได้รับการพิจารณาและตอบสนองเสมอไป บิดามารดาไม่แสดงความรักใคร่บุตร ความเอาใจใส่ต่อกันมีน้อย ทุกคนปฏิบัติตามภารกิจของครอบครัวตามหน้าที่ แทนที่จะทำด้วยความรัก ความเห็นใจ บุตรไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปไกลจากบ้านจนกว่าจะพ้นวัยรุ่น นันทนาการระหว่างเด็กหญิงและเด็กชายแยกกัน บิดามารดาและบุตรอาจมีนันทนาการร่วมกัน

ผลของการเลี้ยงดูในครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบอิตาเลียน คือ เด็กมักจะขาดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบิดามารดา ขาดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย และการที่ปฏิบัติตามคำสั่งบิดามารดาเป็นประจำ ทำให้ขาดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตนเอง อาจซ้ซลาดไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง และในบางเรื่องก็ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เพราะไม่เคยคิดตัดสินใจเอง หรือโดยที่ผู้ใหญ่คอยแนะนำได้ แต่ก็มีส่วนที่อยู่บ้าง คือ สามารถสำรวจตนได้ดี ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ อ่อนน้อมเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่

2. แบบตามใจท่าน (Laissez-faire)

บิดามารดาต่างก็หันไปคนละทางตามความชอบของตน ไม่สนใจในกันและกัน และบุตรเท่าที่ควร บิดามารดาเชื่อว่า "เด็กจะดีดีเอง จะชั่วชั่วเอง" ทศนคติเช่นนี้ทำให้เกิดความคิดว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนบุตรให้ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เวลามีปัญหาเฉพาะ

หน้าเกิดขึ้นในตอนที่บุตรตัดสินใจไม่เป็น ก็ไม่ช่วยให้รู้ว่าอะไรผิดชอบ ชั่วดี อะไรควรทำ ไม่ควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด ถ้าเด็กโตขึ้นเสียคน ก็ถือว่าเป็นกรรมของเด็กเองและต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่ตนโชคร้ายเช่นนั้น บิดามารดาเช่นนี้อาจใช้อำนาจรุนแรงกับเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวยุโรปเข้ากินค่ำ มักลงโทษเด็กรุนแรงและปราศจากเหตุผลเพราะมองไม่เห็นความผิดของตน จึงไม่โทษโง่ที่เด็กนำความลำบากมาให้ เด็กที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางบรรยากาศเช่นนี้ จะรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดา มองไม่เห็นความผิดของตน มักจะมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่เชื่อว่ามีคุณธรรม ไม่มีโอกาสได้รับการเรียนรู้หรือได้รับการฝึกฝนให้มีคุณธรรม ความดีต่างๆ ขาดความขยันขันแข็ง ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การชวนชววยในการศึกษาเล่าเรียน ความเสียสละ ฯลฯ ถ้าเป็นเด็กในครอบครัวชนชั้นสูง บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กตามใจตนเอง เมื่อโตขึ้นหมดบารมีของบิดาแล้วก็ยากที่จะดีได้

3. แบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic)

บิดามารดาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและในภารกิจอื่นๆ ของครอบครัว การตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวเกิดขึ้นจากการตกลงเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัวทุกคน โดยถือความสุขของตนส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่ บุตรมีโอกาสแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจการต่างๆ ในครอบครัว มีโอกาสให้หัดคิดริเริ่มและตัดสินใจในเรื่องจากเล็กไปหาใหญ่ บิดามารดาสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพื่อให้บุตรเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ บุตรได้รับการอนุญาตและได้รับโอกาสที่จะคบหากับเพื่อนในสายตาของบิดามารดา เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทุกคนมีส่วนร่วมได้ออกเสียงและแสดงความคิดเห็น ซึ่งถ้าเกิดขัดแย้งกันขึ้นก็เป็นโอกาสให้แต่ละคนได้ฝึกหัดใช้เหตุผลโต้แย้ง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศเช่นนี้ น่าจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปคือ เมื่อได้พิจารณาการแบ่งการสื่อสารภายในครอบครัวในแต่ละประเภทแล้ว ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้ยึดถือการแบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวเป็น 4 แบบดังที่ได้เสนอมานี้เป็นแนวทางต่อไป เนื่องจากการแบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวเป็น 4 แบบ นั้นครอบคลุมรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวทุกๆประเภท และมีความละเอียดชัดเจน เหมาะสมในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

นิวคอมบ์ และ โคเวอร์ส(Newcomb T. Turner R. และ Coverse P.) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า "แนวคิดรวบยอดของทัศนคตินั้น ได้รับพื้นฐานมาจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งจะเก็บสะสมและมีการจัดโครงสร้างได้เมื่อเจอสถานการณ์ใหม่ๆ ก็จะนำมาประเมินหรือตีค่าสถานการณ์ใหม่นั้น"

ชอว์ และ ไรท์(Shaw และ Wright) ให้ความหมายของทัศนคติว่า "หมายถึงความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลเนื่องจากการเรียนรู้ตลอดจนประสบการณ์ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือจินตนาการต่างๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง"

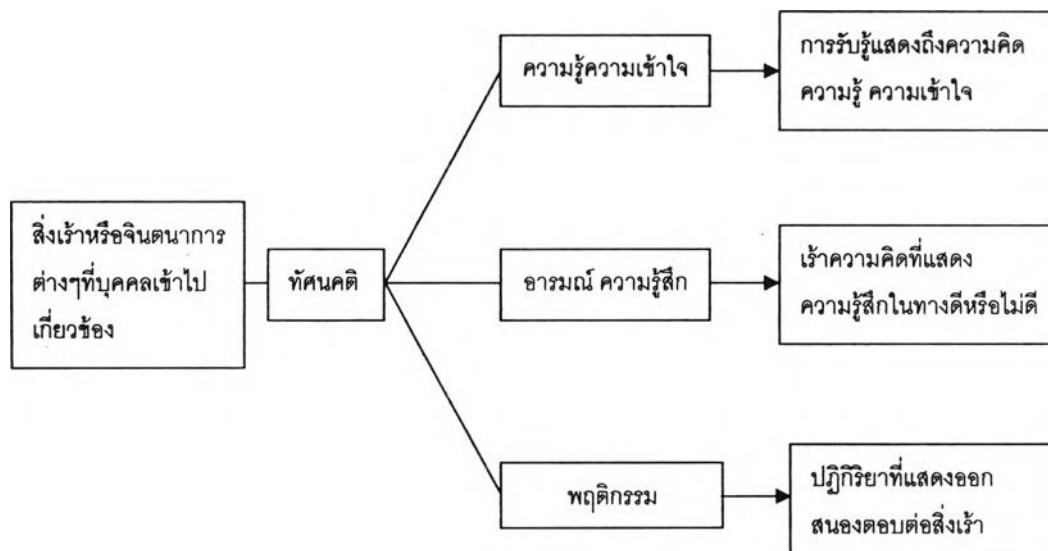
โดยสรุปทัศนคติเป็นเรื่องของจิตใจ ความรู้สึก มีผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งจะก่อให้เกิดแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออก

องค์ประกอบของทัศนคติ

องค์ประกอบของทัศนคติของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างมีแนวคิดตรงกันว่า ทัศนคติมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิด หรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นส่วนของความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ หากมีความรู้ความคิดที่ดีต่อสิ่งนั้น ก็จะมีทัศนคติที่ดีด้วยเช่นกัน
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกลักษณะของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน ความรู้สึกแบ่งได้เป็น 2 ทัศนคติ คือ ด้านบวก (ชอบ-พอใจ-ประทับใจ) และด้านลบ (รังเกียจ-ไม่พอใจ-ไม่ประทับใจ)
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสื่อของบุคคล หรือสถานการณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

แผนภาพแสดงองค์ประกอบของทัศนคติ

ที่มา: Attitude Organization and Change, 1960 อ้างถึงใน จริยญา นิลแพทย์, 2541: 28

เนื่องจากทัศนคติประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม ดังนั้น การทราบทัศนคติของแต่ละบุคคลจึงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ด้วย

การเกิดของทัศนคติ

ชาร์ลส (Charles R. Foster) ได้ให้แนวคิดของการเกิดทัศนคติว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อ สิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ ก่อให้เกิดทัศนคติในตัวบุคคลจากการที่ได้พบเห็น ค้นเคย ทดลอง ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง (Direct Experience) และการได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็น หรือได้อ่าน แต่ไม่ได้ทดลองพบเห็นค้นเคยด้วยตนเอง ถือว่าเป็นประสบการณ์โดยอ้อม (Indirect Experience)

2. ค่านิยมและการตัดสินใจค่านิยม เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีค่านิยม และการตัดสินใจค่านิยมแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ค่านิยม หรือมาตรฐานของกลุ่มที่บุคคลนั้นร่วมใช้ชีวิตอยู่

แหล่งของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ แหล่งทัศนคติที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้(ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปในทางที่ดีหรือไม่ดีจะทำให้เราเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication) การได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นจะทำให้รับรู้ข่าวสารต่างจากผู้อื่นซึ่งมีผลต่อทัศนคติได้

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Model) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ โดยขึ้นแรกเมื่อมีเหตุการณ์บางอย่าง บุคคลนั้นจะสังเกตว่าบุคคลอื่นปฏิบัติอย่างไร ขั้นต่อไป บุคคลนั้นจะแปลความหมายของการปฏิบัตินั้นไปในรูปของทัศนคติ

4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคล เกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น ครอบครัว โรงเรียนหรือหน่วยงาน เป็นต้น สถาบันเหล่านี้เป็นแหล่งที่มาและสิ่งช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติได้

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล สรุปได้ 3 ประการ คือ

1. การยินยอม (Compliance) การเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะไม่ถาวรขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับ การยินยอมมักเป็นไปในแง่ของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของบุคคลในสังคม

2. การเลียนแบบ (Identification) เป็นภาวะที่บุคคลยอมรับสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้น เป็นผลจากความต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือพึงพอใจกับบุคคลหรือกลุ่มอื่น โดยจะรับบทบาทของกลุ่มหรือผู้อื่นมาเป็นของตนและ/หรือเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน การเลียนแบบนี้จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความดึงดูดใจ (Attractiveness) และพลัง (Power) ของแหล่งข่าว

3. ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เกิดเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เนื่องจากสิ่งนั้นตรงกับความต้องการภายในและค่านิยมของเขา

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้วพบว่าจะต้องมีสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น บุคคลต่างๆ ที่มีบุษย์มีส่วนเกี่ยวข้องกับในสังคม รวมถึงสถาบันสื่อมวลชนต่างก็มีส่วนในการเป็นสิ่งเร้า และแรงจูงใจให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ไม่มากนักน้อย แต่อย่างไรก็ตาม ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล สิ่งเร้าที่มากกระตุ้นบุคคลนั้นต้องสอดคล้องกับประสบการณ์และค่านิยมของแต่ละบุคคลที่มีอยู่เดิมด้วยเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรในการศึกษาเป็นกลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นจึงต้องใช้แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์

คำว่า "วัยรุ่น" หรือ ที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า "Teen" หรือ "Adolescence" นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังต่อไปนี้

สุพัตรา สุภาพ (2534:43) กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญทางด้านอื่นๆ ด้วย เช่น อารมณ์หวั่นไหวง่าย เต็มไปด้วยความเพ้อฝัน มีอุดมคติสูงส่ง มักจะมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดี ดังนั้นถ้าหากมีความผิดหวัง หรือไม่ได้ดังที่ปรารถนาก็จะเสียใจมาก ไม่ค่อยเดินทางสายกลาง เพราะถ้ารักก็รักสุดหัวใจ ถ้าเกลียดก็เกลียดสุดใจเช่นกัน นอกจากนี้ยังต้องการให้เพื่อนยอมรับ รักเพื่อนต่างเพศ รักความเป็นอิสระ ต้องการความอบอุ่น เป็นต้น

สุชา จันทน์เอม (2529:2-3) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า คือ วัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็กเป็นวัยที่เป็นสะพานไปหาวัยผู้ใหญ่ ไม่มีเส้นขีดขึ้นว่าเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดวัยเมื่อใด แต่เรากำหนดเอาความเป็นเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็นสำคัญ และถ้าจะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่อใด ก็ถือเอาตอนเด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน (Menstruation) ส่วนเด็กชายถือเอาตอนที่มือสุจิ (Sperm)

นอกจากนี้ เฮอร์ลอค (Hurlock, 1949 อ้างถึงในดวงฤทัย พงศ์ไพฑูริย์, 2544:26) ได้อธิบายความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นวัยแห่งการปรับตัวทางสังคม เป็นวัยแห่งปัญญา เป็นวัยที่มีความเคร่งเครียดทางอารมณ์ ตัดสินใจรวดเร็วและรุนแรง ทัศนคติในการมองโลกและทางสังคมอาจขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่อาจจะไม่เข้าใจความรู้สึกของวัยรุ่น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา"

อีกทั้งราศรี ธรรมนิยม (2524:194) ได้ให้ความหมายว่า “วัยรุ่นเป็นเวลาของการเจริญเติบโตทางร่างกาย เป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เป็นช่วงเวลาที่เด็กจะแสวงหาเอกลักษณ์ของตน เป็นช่วงเวลาแห่งสติปัญญา พัฒนาการและประสบการณ์ทางวิทยาการต่างๆ และเป็นช่วงเวลาของการประเมินค่านิยมต่างๆ จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่”

สรุปแล้ว วัยรุ่น คือ วัยหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม จากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่

โดยทั่วไปแล้วนักจิตวิทยา มักจะแบ่งชั้นแห่งพัฒนาการของมนุษย์ออกตามลำดับอายุและวุฒิภาวะ ทั้งนี้เด็กวัยรุ่นส่วนมากมีอายุ 12-21 ปี แต่ช่วงอายุดังกล่าวนี้มิได้ถือเป็นหลักตายตัวเสมอไป เนื่องจากเด็กแต่ละคนจะเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกัน เด็กบางคนอาจเริ่มวัยรุ่นก่อนอายุที่กำหนด บางคนอาจถึงวัยรุ่นหลังอายุที่กำหนด อีกทั้งแต่ละสังคมยังกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้แตกต่างกันด้วย นอกจากนี้ นักจิตวิทยาหลายท่านและหน่วยงานบางหน่วยงานยังได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็นช่วงๆ ดังต่อไปนี้

สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (2526:34) ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเป็น 3 ช่วง คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น ตั้งแต่อายุ 13-15 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง ตั้งแต่ 15-18 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย ตั้งแต่อายุ 18-20 ปี

ลูแอลลา โคล (Luella Cole อ้างถึงในซูลีพร เชนวักดีโสภาคย์, 2541:34) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งช่วงอายุวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (Pre-Adolescence) อายุ 10-13 ปี (ชาย 13-15 ปี)
2. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15 ปี (ชาย 15-17 ปี)
3. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15-18 ปี (ชาย 17-19 ปี)
4. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21 ปี (ชาย 19-21 ปี)

ส่วนเฮอริลอค (Hurlock, 1995 อ้างถึงในดวงฤทัย พงศ์ไพฑูรย์, 2544:27) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นได้เป็น

- 1.วัยก่อนวัยรุ่น (Pre Adolescence) อายุ 10-12 ปี
- 2.วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-16 ปี
- 3.วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 17-20 ปี

นอกจากนี้สุชา จันทน์เอม (2529:3-4) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ คือ

- 1.วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15 ปี ช่วงนี้ร่างกายจะเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งเพศชายและหญิง
- 2.วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15-18 ปี ในระยะนี้การพัฒนาในด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป
- 3.วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21 ปี ในระยะนี้การพัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ จึงมักมีพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและปรัชญาชีวิต

อีกทั้งมิลเนอร์และวาเลเดียน (Milner and Valadian อ้างถึงในดวงฤทัย พงศ์ไพฑูรย์, 2544:27) ยังได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นดังนี้

- 1.วัยรุ่นตอนต้น (Pre Adolescence) อายุ 10-14 ปี
- 2.วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 15-19 ปี

อาจสรุปได้ว่า ช่วงอายุของวัยรุ่นนั้นแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย ดังนี้คือ

- 1.วัยรุ่นตอนต้น มีอายุตั้งแต่ 13-15 ปี ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
- 2.วัยรุ่นตอนกลาง มีอายุตั้งแต่ 16-18 ปี ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า
- 3.วัยรุ่นตอนปลาย มีอายุตั้งแต่ 19-21 ปี ซึ่งโดยทั่วไปมีการศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ปวส. หรือเทียบเท่า

การย่างเข้าสู่วัยรุ่นถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดระยะหนึ่งของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีปัญหา และต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ (สุชา จันทน์เอม, 2529)

1.ด้านร่างกาย เด็กในวัยนี้จะมีอัตราการเจริญเติบโตของร่างกายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีน้ำหนักส่วนสูงเพิ่มขึ้น สัดส่วนต่างๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ อวัยวะเพศเติบโต และมีระบบเพศเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ โดยเด็กหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย เด็กหญิงจะมีประจำเดือน หน้าอกและสะโพกขยาย มีขนขึ้นบริเวณรักแร้และอวัยวะเพศ และมีหนวด เป็นต้น นอกจากนี้ การทำงานของอวัยวะภายในโดยเฉพาะต่อมไร้ท่อต่างๆ ก็จะมีผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการมนุษย์ให้ทำงานอย่างเต็มที่ โดยขับฮอร์โมนออกมาเพื่อกระตุ้นให้อวัยวะในร่างกายทำงานได้ดียิ่งขึ้น

2.ด้านอารมณ์และจิตใจ วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์อย่างรวดเร็วและรุนแรง เปรียบเหมือนพายุঝঝ เป็นวัยที่มีความรู้สึกรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความรัก ความอิจฉา ริษยา บางครั้งมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงไม่เชื่อฟังใคร และบางครั้งก็เกิดความกังวลใจและรู้สึกหดหู่ มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการความเป็นอิสระ มีจินตนาการและความเพ้อฝันสูง

3.ด้านสติปัญญา เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นร่างกายมีการเจริญเติบโตเต็มที่ ส่งผลให้เซลล์สมองได้รับการพัฒนา ทำให้การคิดอ่านของวัยรุ่นมีความสามารถมากขึ้น มีความจำดี สามารถใช้ความคิดของตนได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลและลึกซึ้ง แต่จะขาดความรอบคอบการยับยั้งชั่งใจ

4.ด้านสังคม พัฒนาการด้านสังคมของวัยรุ่นจะเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา โดยในวัยนี้จะต้องการการเป็นอิสระจากพ่อแม่และครอบครัว แต่จะติดกลุ่มเพื่อน และได้รับอิทธิพลจากเพื่อนอย่างมากทั้งด้านพฤติกรรม การแต่งกาย กิริยาท่าทาง คำพูดและภาษา แปลกๆ รวมทั้งเริ่มให้ความสำคัญและสนใจกับเพื่อนต่างเพศมากขึ้น

นอกจากความเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาแล้ว วัยรุ่นยังมีความต้องการ ซึ่งคล้ายคลึงกับต้องการของบุคคลโดยทั่วไป ทั้งนี้ความต้องการทางร่างกายก็อาจไม่แตกต่างกับเด็กเล็กหรือผู้ใหญ่ แต่ความต้องการทางอารมณ์ จิตใจและสังคมของวัยรุ่นนั้นจะมีลักษณะพิเศษอันเป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น โดยสามารถสรุปได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ (สุพัตรา สุภาพ, 2534)

1.ความต้องการความรัก โดยความรักที่วัยรุ่นต้องการนี้ หมายถึงความรักในทุกรูปแบบ เช่น รักพ่อแม่ ญาติพี่น้อง รักเพื่อนและพวกพ้อง รักตัวเอง อยากรู้ดีมีความสำเร็จ รักเพื่อนต่างเพศซึ่งมีความรักแบบหนุ่มสาว เป็นต้น ซึ่งความรักทุกชนิดทุกรูปแบบนี้สามารถนำความสุข ความอบอุ่นทางใจ

รวมทั้งความรักซึ่งคนเรามีเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมด้วย ทั้งนี้วัยรุ่นจะต้องการความรักทั้งในฐานะที่เป็นผู้ให้และผู้รับ คือ ต้องการรักผู้อื่นและต้องการให้ผู้อื่นรัก

2. ความต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากจะออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬาหรือการบันเทิง

3. ความต้องการความเป็นอิสระ โดยความต้องการนี้จะมีความรุนแรงมาก เนื่องจากเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ จึงอยากจะแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการมีอิสระทางความคิดและการกระทำ

4. ความต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับหรือชมเชย มีความอยากเด่นอยากดัง หรือเป็นที่รู้จักและต้องการจากบุคคลอื่นๆ บางครั้งอยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับในความสามารถของตนว่ามีประโยชน์ต่อสังคม

5. ความต้องการมีปรัชญาชีวิตหรือมีอุดมคติของตนเอง โดยวัยรุ่นมักเป็นวัยที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยงในเรื่องต่างๆ มีพลังผลักดันสูง ถ้ามีความเชื่อในเรื่องใดก็จะเชื่อถืออย่างจริงจัง แต่ขณะเดียวกันก็มีความระแวงไม่เชื่อใครง่ายๆ นอกจากนี้หลักฐานมาอ้างให้เชื่อถือ

6. ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องเพศ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างถูกต้อง บางครั้งจะแสดงออกโดยการปิดบังและพูดคุยเฉพาะในกลุ่มเพศเดียวกัน ฟังจากผู้อื่นพูดคุย หรืออ่านจากหนังสือเรื่องเพศที่มีขายทั่วไปซึ่งอาจเป็นหนังสือประเภทลามก บางครั้งอาจดูจากภาพยนตร์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับความรักและเรื่องเพศ นอกจากนี้วัยรุ่นยังเป็นวัยที่สนใจเพื่อนต่างเพศอีกด้วย โดยมากมักเป็นวัยที่มีความรักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน ออกมาในรูปแบบที่เพ้อฝันไม่ยึดหลักความจริง

7. ความต้องการการรวมกลุ่ม โดยวัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก อยากให้เพื่อนยอมรับ ไม่ต้องการความโดดเดี่ยว จึงมักประพฤติตนตามความนิยมของกลุ่มเพื่อนทั้งในเรื่องการแต่งกาย กิริยามารยาท รวมถึงการพูดจาและการใช้ภาษา

8. ความต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ส่วนมากเป็นความอยากลองและอยากเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่และตนเองไม่เคยกระทำมาก่อน เพื่อสร้างความพอใจแก่ตนเอง เช่น อยากแต่งกายแปลกๆ ตามสมัยนิยม อยากคบเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น

9. ความต้องการปลอดภัยและมั่นคง เนื่องจากวัยรุ่นยังเป็นวัยที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่และผู้ปกครองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจอยู่ ดังนั้นวัยรุ่นจึงต้องการหลักประกันว่าหากทำในสิ่งที่ดีแล้วจะไม่ถูกตำหนิหรือลงโทษ

10. ความต้องการมีอนาคตและมีความสำเร็จ โดยวัยรุ่นจะต้องการรับผิดชอบตนเอง อยากพึ่งพาตนเองได้ มีความฝันและมีจุดมุ่งหมายในอนาคต เช่น อยากเป็นหมอ อยากเรียนสูงๆ อยากเป็นอาจารย์ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เป็นเหตุให้วัยรุ่นเป็นวัยที่เปราะบางต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพศที่วัยรุ่นเกิดความต้องการและสนใจตามพัฒนาการ ดังนั้นวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ควรสนใจและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการปรับตัวให้เข้ากับสภาพภายในของตนกับสภาพแวดล้อมภายนอก ถ้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ วัยรุ่นก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ต่อไป (ชาติวุฒิ วัจน, 2542:23)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว

เนื่องจากยังไม่ม้งานวิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวและทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ผู้วิจัยจึงขอยกงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับปัจจัยอื่นๆ มากล่าว

ลีเลียน บราวน์ โวเกล (Vogel, 1962) ได้ศึกษาเด็กระดับประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคมในโรงเรียน แคลร์มอนด์ ปรากฏว่า เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคมได้รับความอบอุ่นจากผู้ปกครองน้อยมาก เด็กที่ต้องพึ่งผู้ปกครองอยู่เสมอ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ก้าวร้าวรุนแรง ความคิดอ่านทัศนคติและค่านิยมอยู่ในขอบเขตจำกัด เช่นเดียวกับของบิดามารดา ไม่ค่อยมีการควบคุมบังคับ และการใช้ระเบียบวินัยในการปกครองเด็กให้ถูกต้อง ความสัมพันธ์และความอบอุ่นในครอบครัวมีน้อย จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า ทัศนคติบางประการและการปฏิบัติของผู้ปกครอง มีส่วนอย่างมากในการทำให้เด็กมีปัญหาในด้านความประพฤติ และการปรับตัวทางด้านสังคม

วอลเบิร์ก (Walberg อ้างถึงใน อรทัย ชื่นมนุชย์, 2518) ศึกษาความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างพ่อแม่ลูก พบว่า เด็กที่ถูกพ่อแม่ปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง (Rejection) ไม่ได้ได้รับความรัก ไม่เป็นที่ต้องการ ไม่เป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ มักกลายเป็นเด็กฉลาดกลัว ลังเล ไม่มีความรู้สึกมั่นคง อยากได้รับ

ความสนใจจากคนอื่นตลอดเวลา มักอิจฉา ก้าวร้าว เพราะเห็นทุกสิ่งรอบตัวเป็นอันตรายต่อตนและยังมีความรู้สึกเหงาหงอยโดดเดี่ยว เวลาเติบโตเป็นผู้ใหญ่มักมีปัญหาในการที่จะรักคนอื่น หรือมีปัญหาในการที่จะรับความรักจากคนอื่น และไม่เคยเรียนรู้ที่จะไว้ใจใคร ไม่ได้เรียนรู้ที่จะรับความรักจากคนใกล้ชิด และยังถ้าพ่อแม่หรือคนเลี้ยงจะเลยทอดทิ้ง ไม่ให้ความรัก ไม่ให้ความสนใจอย่างมากๆ แล้วเด็กจะสร้างลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ต่อต้านกับคนอื่น ไม่ต้องการทำอะไรตามกฎเกณฑ์ ตามขอบเขตและข้อจำกัดที่วางไว้ มีความวุ่นวายทางอารมณ์อย่างสูง แล้วแสดงออกในลักษณะแสดงอาการตอบโต้ความกดดัน หรือต่อต้านการบีบคั้นบังคับรอบตัวที่ตนกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนี้อาจมีลักษณะอาการชัดเจนคือวันที่แฉ่งๆ ปนอยู่ด้วย เช่น โกหก ลักขโมย สำส่อน หรือการกระทำผิดต่างๆ

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (อ้างถึงใน เนตรชนก บัวนาค, 2532 : 38) ศึกษาความสัมพันธ์ของสัมพันธภาพในครอบครัวและการปรับตัวของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ปีการศึกษา 2525 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 499 คน ผลปรากฏว่าสัมพันธภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวโดยมีค่าสหสัมพันธ์ 45.34 นั่นคือ เด็กวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีก็จะมี การปรับตัวดี แต่ถ้าเด็กวัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีก็จะปรับตัวได้ไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพบ้านที่อบอุ่น ในบ้านมี สัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับสังคมโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ

เนตรชนก บัวนาค (2532) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัว รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและทัศนคติที่มีต่อเรื่องรักร่วมเพศของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศทางบวก ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษาที่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวต่างกันจะมีทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศไม่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่สามารถอธิบายทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศได้ แต่รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวสามารถอธิบายทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศได้ โดยรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นสังคม สามารถอธิบายทัศนคติต่อเรื่องรักร่วมเพศได้มากกว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นเหตุผล

นวรรตน์ ศรีรัฐเพชร(อ้างถึงใน ชื่นสมุล อุกฤษฏ์วิริยะ, 2543 : 45) ได้ศึกษาถึง สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นรวม วัยรุ่น

ตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้พบว่า วัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบให้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า มีทั้งศึกษาในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและการเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และวัยรุ่น ในประเด็นของความสัมพันธ์ การปรับตัว และการสื่อสาร ที่มีเพศและวัยแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวจะส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมที่ของเด็กที่แตกต่างกันไป ตามระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวของแต่ละคน

งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

มัทนา ไททยะโกมล (2529) ศึกษาเรื่อง แบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคลกับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคารในประเทศไทย พบว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวต้นกำเนิดของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคารของไทยดังนี้

1. การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อยปละ (Laissez-Faire) มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารที่มีแนวโน้มแบบปล่อยเสรีมากกว่าแบบอื่น
2. การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิดเสรี (Pluralistic) มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารที่มีแนวโน้มเป็นแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอื่น
3. การสื่อสารในครอบครัวแบบปกป้อง (Protective) มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารที่มีแนวโน้มเป็นแบบอัตตาธิปไตยมากกว่าแบบอื่น
4. การสื่อสารในครอบครัวแบบประนีประนอม (Consensual) มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารที่มีแนวโน้มเป็นแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอื่น

พัชนี เขยจรรยา และ ประทุม ฤกษ์กลาง (2531) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร พบว่ารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับนิตยสารและวิทยุ รูปแบบการสื่อสารภายใน

ครอบครัวแบบปิดมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อข่าวสาร ส่วนรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบปล่อยมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อข่าวสารและวิทยุ

นิศารัตน์ ทองอุปการ (2538) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและทัศนคติต่อเรื่องเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด มีทัศนคติต่อเรื่องเพศในเชิงบวกและเป็นกลาง นอกจากนี้พบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกาเปิดรับหนังสือพิมพ์และนิตยสาร พฤติกรรมกาเปิดรับหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อเรื่องเพศ

จุฑานาฏ ผดุงเจริญ (2543) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีต่อทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรส ศึกษาเฉพาะนักศึกษาปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแปรอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และขนาดครอบครัว มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ตัวแปรภูมิหลังครอบครัว หรือลักษณะประชากรศาสตร์ของบิดามารดา ก็มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรส ที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ได้แก่ ทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรสโดยรวม ทัศนคติเกี่ยวกับความจำเป็นในการมีคู่ครอง และทัศนคติเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเลือกคู่ครอง

แชฟฟี แม็คคลาวด์ และแวกแมน(S.H. Chaffee, J.M. Mcleod และ D.B. Wackman) (อ้างถึงใน จุฑานาฏ ผดุงเจริญ, 2543 : 23-24) ได้ทำการศึกษาการสื่อสารภายในครอบครัว โดยแบ่งเป็น 4 แบบ คือ แบบปล่อยปละ (Laissez-Faire) แบบปกป้อง (Protective) แบบเปิดเสรี (Pluralistic) และแบบประนีประนอม (Consensual) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคลมีอิทธิพลต่อกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของบุคคลนั้นๆ (Political Socialization) ในระดับของตัววัดหรือเครื่องบ่งชี้ (Indicators) ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ได้ศึกษาจากพฤติกรรมกามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในวัยรุ่น และในการวิจัยก็ได้มีการควบคุมตัวแปรที่อาจมีผลกระทบ เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไว้แล้ว ผลการวิจัยปรากฏว่าบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบปล่อยปละ (Laissez-Faire) จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ใน

ครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบปกป้อง (Protective) บุคคลจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับต่ำ แต่บุคคลที่มีการสื่อสารภายในครอบครัวเป็นแบบเปิดเสรี (Pluralistic) จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูง ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวแบบประนีประนอม (Consensual) พบว่ามีความขัดแย้งในเป้าหมายต่างๆ ของตนเอง เด็กในครอบครัวแบบนี้จะได้รับการส่งเสริมให้แสดงความคิดเห็น แต่จะต้องไม่แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับพ่อแม่ ดังนั้น เด็กจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางการเมือง จึงมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองระดับหนึ่ง แต่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเล็กน้อยเท่านั้น

แชฟฟี แม็คคลาวด์ และแวกแมน (Chaffee, Mcleod และ Wackman) พบอีกว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อ แม่ ลูก มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารของเด็กวัยรุ่น ผู้วิจัยอธิบายว่า ในบ้านที่มีการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิดเสรี (Pluralistic) ซึ่งเด็กถูกสอนให้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้โต้เถียงได้ โดยเน้นในการเชื่อฟังและคล้อยตามพ่อแม่เป็นเรื่องรองลงไป มีผลให้เด็กเปิดรับสารที่มีเนื้อหาสาระให้ได้มาซึ่งข่าวสาร มากกว่าการเปิดรับสารที่มีเนื้อหาในทางให้ความบันเทิง ซึ่งเด็กอื่นๆ จะได้รับจากการใช้สื่ออื่น

ผลการวิจัยของ แม็คคลาวด์ (Mcleod) และคณะยังได้พบอีกว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ (Media Use) ของเด็กวัยรุ่น กล่าวคือวัยรุ่นจากครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบปกป้อง (Protective) จะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากกว่าวัยรุ่นจากครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบอื่นๆ และรายการที่ดูจะมีแนวโน้มเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีความรุนแรง ตื่นเต้น ให้ความบันเทิง เหตุผลในการใช้สื่อโทรทัศน์มาก เนื่องจากเป็นพฤติกรรมทดแทนการหลบหนีจากกฎระเบียบ หรือความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่พ่อแม่เน้นให้ลูกเชื่อฟังคำสั่งสอนอย่างเคร่งครัด

สำหรับวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวแบบเปิดเสรี (Pluralistic) มีลักษณะตรงกันข้าม โดยจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์น้อยกว่าวัยรุ่นโดยเฉลี่ย แต่จะสนใจเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมืองสูง เหตุผลเพราะเป็นเด็กที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลายมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาในการใช้สื่อโทรทัศน์มากนัก

ส่วนวัยรุ่นแบบปล่อยปละ (Laissez-Faire) จะไม่สนใจรับข่าวสารบ้านเมืองจากการดูโทรทัศน์ เช่นเดียวกับกลุ่มแบบปกป้อง (Protective)

พอลและเดนนิส (Paul Messaris และ Dennis Keer 1988 : 185-190) ทำการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เป็นแม่ เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์กับแบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคล สรุปได้ว่า

การสื่อสารแบบ Concept Orientation มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการที่ยกเรื่องราวในโทรทัศน์ขึ้นมาอภิปรายในครอบครัว กล่าวคือ

- การสื่อสารแบบ Concept Orientation มีความสัมพันธ์กับการที่แม่ใช้สื่อโทรทัศน์เป็นโอกาสที่จะให้ความรู้และข่าวสารแก่ลูก

- การสื่อสารแบบ Concept Orientation มีความสัมพันธ์กับคำพูด คำสั่งสอนของแม่ที่มีต่อลูกว่า เรื่องราวที่เสนอทางโทรทัศน์น่าเชื่อถือหรือต้องพิจารณาให้ดี ซึ่งตรงกันข้ามกับแบบ Socio-Oriented ที่แม่มุ่งสอนลูกว่า สิ่งที่เสนอทางโทรทัศน์นั้นดีหรือไม่ดีไปเลย

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว โดยกล่าวถึงความหมาย ลักษณะของการสื่อสารภายในครอบครัว และผลของการปลูกฝัง สั่งสอนตามกรอบแนวการสื่อสารภายในครอบครัวแต่ละประเภทที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุตรหลาน ผู้รับสาร ซึ่งสรุปได้ว่า ข้อมูลข่าวสารและการอบรมสั่งสอนที่ผู้เป็นบุตรหลานแต่ละคนได้รับ ต่างก็จะทำให้บุคคลเกิดความรู้ ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป

งานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส

วันทนี วาลิกะสิน (2527 : 27) ให้ทัศนะว่า ในเรื่องของความรักและความสัมพันธ์ทางเพศไม่อาจถูกปฏิเสธได้ว่าเป็นของคู่กัน อาจจะมีบางคนไม่เห็นด้วยว่ามีความรักเฉยๆ ก็ได้ ไม่ต้องมีกามารมณ์ อาจจะมีบ้าง แต่จะเป็นอย่างไรก็ตามยังมีคนอีกจำนวนมาก ที่ความรักและกามารมณ์ต้องไปพร้อมกัน และก็ยังได้เสนอสาเหตุของการที่คนเรานิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอาจจะเนื่องมาจาก

1. เป็นการสนองเพื่อความปรารถนาทางเพศ และสนองความพอใจทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อความสนุกสนาน
2. เป็นการพิสูจน์ว่ามีความสามารถทางเพศ ไม่เป็นผู้ผิดปกติในเรื่องเพศ
3. เป็นการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ภาวะการสมรส หรือเป็นการปรับความต้องการทางเพศของทั้งสองฝ่ายให้เข้ากันได้
4. เป็นการผูกมัดฝ่ายตรงข้ามหรือสำหรับผู้หญิงบางครั้ง เป็นเพราะความรักต่อเพศตรงข้าม
5. เป็นการทำตามความนิยมของสังคมในปัจจุบัน

ศูนย์แนะแนววัยรุ่นและหนุ่มสาวแห่งหน่วยวางแผนครอบครัว คณะแพทยศาสตร์ศิริราช (มาตุภูมิ, 2527 : 3) ได้สำรวจความเห็นของนักเรียนและนักศึกษา 5 สถาบัน วัยรุ่นชาย 1813 คน หญิง 1607 คนระดับพหุศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอายุต่ำกว่า 19 ปี ระดับมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20-24 ปี จากการสอบถามทัศนคติต่อการยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส พบว่า นักเรียนนักศึกษาชายที่อายุต่ำกว่า 19 ปี ยอมรับร้อยละ 72.8 ส่วนนักเรียนนักศึกษาที่อายุ 20-24 ปี ยอมรับร้อยละ 8.2 สำหรับนักเรียนนักศึกษานหญิงมีทัศนคติต่อการยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 13.8

กรองทิพย์ จันแยม (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลกับการยอมรับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิงระดับ ปวช. และปวส. ในโรงเรียนอาชีวศึกษาทั้งรัฐบาลและเอกชน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาเพศชายและเพศหญิงยอมรับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสแตกต่างกันโดยเพศชายยอมรับมากกว่าเพศหญิง นักศึกษาที่เรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษา รัฐบาล และนักศึกษานในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการยอมรับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส นอกจากนี้ การเปิดรับสื่อวิทยุและหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการยอมรับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส

พรทิพย์ วงศ์เพชรสง่า (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยภูมิหลังทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ส่วนปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสมากที่สุดคือ การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของเพื่อนสนิท โดยความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับรองลงมาตามลำดับคือ แนวโน้มนำเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ทางเพศ การยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสของมารดา การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของบิดา แนวโน้มนำเชิงบวกต่อความรัก ทัศนคติเสรีนิยม และความรับผิดชอบในครอบครัว

ไวท์ล และ ดันลอป (Wohl and Dunlop, 1970 : 190-196) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศระหว่างนักศึกษาไทย อังกฤษ และอเมริกัน ตัวอย่างประชากรเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประเทศไทย มหาวิทยาลัยแลนแคสเตอร์ (Lancaster) ประเทศอังกฤษ และ

มหาวิทยาลัยโทเลโด (Toledo) ประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 239 คน พบว่า นักศึกษาไทย อังกฤษ และอเมริกัน มีทัศนคติทางเพศแตกต่างกัน นักศึกษาไทยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการที่ผู้หญิงกล้าแสดงพฤติกรรมทางเพศอย่างเปิดเผย นักศึกษาไทยมีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศไปในเชิงบวกมากกว่า นักศึกษาตะวันตก และนักศึกษาทางตะวันตกกล้าที่จะมีความสัมพันธ์ระหว่างเพศมากกว่านักศึกษาไทย

คินเซย์ (Kinsey อ้างถึงใน กรองทิพย์ จันแยม, 2538 : 24-25) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางเพศของผู้ชายและได้สรุปถึงเหตุผลทั้งที่สนับสนุน และต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ดังนั้นเหตุผลในการสนับสนุนให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสคือ

1. ช่วยปลดปล่อยความต้องการทางเพศ
2. เป็นแหล่งหาความรื่นรมย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. ช่วยพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์ให้เข้ากับคนอื่นได้
4. ช่วยพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์และร่างกายให้เข้ากับคู่สมรสได้ดีขึ้น
5. ความล้มเหลวของการที่เพศสัมพันธ์ก่อนสมรสนั้นให้ความสูญเสียทางสังคมน้อยกว่าความล้มเหลวหลังการสมรส
6. ประสบการณ์ทางเพศของผู้ชายและผู้หญิงอาจจะช่วยป้องกันพฤติกรรมรักร่วมเพศได้

เหตุผลที่ต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส คือ

1. อาจทำให้เกิดการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ได้
2. อาจเกิดอันตรายจากการทำแท้งเพื่อทำลายการตั้งครรภ์
3. อาจทำให้เกิดการติดโรคได้
4. การตั้งครรภ์ก่อนสมรสนำไปสู่การสมรสแบบจำยอมซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาภายหลัง
5. ความรู้สึกผิดที่สูญเสียพรหมจรรย์ไป
6. ความรู้สึกอายกลัวการไม่ยอมรับของสังคม